

RAPPORTAGE

Opgesteld door

Provinciale werkgroep
Arbeidsmigratie

Economie
Ruimte
Leefbaarheid
Handhaving

In samenwerking met

Het PON
Brabantse Gemeenten
VNO-NCW Brabant Zeeland
ZLTO
BrabantAdvies

Arbeidsmigratie in Noord-Brabant

Analyse en aanbevelingen voor de provinciale rol

's-Hertogenbosch, september 2018.

Opgesteld door: integrale werkgroep Arbeidsmigratie, provincie Noord-Brabant.

Programmamanagers

Regionale Economie:

Ruimte:

Jan Willem Stad

Niek Bargeman

Werkgroep Arbeidsmigratie

Economie/Arbeidsmarkt:

Huisvesting/Wonen:

Werklocaties:

Leefbaarheid/Cultuur:

Handhaving/Ondermijning:

Algemene ondersteuning:

Stagiair bestuurskunde Tilburg University:

Petra van Meeteren

Joris van den Bergh

Manuel Groot Zevert

Richard Dumont

Jochem Spoorendonk

Angelique van Esch

Mathijs Moons

M.m.v.

Sjoerd van Dommelen (strategie)

Paul Hogenhuis, Hubert van Hout (juridisch)

Inhoudsopgave

1. Samenvatting.....	3
2. Inleiding.....	5
2.1 Bestuursopdracht	5
2.2 Aanpak en bouwstenen.....	5
2.3 Wie is de arbeidsmigrant?.....	6
3. Schets van Brabant	8
3.1 Aantal Brabantse arbeidsmigranten.....	8
3.2 De arbeidsmigrant in Noord-Brabant	8
3.3 Voorbeelden van regionale samenwerking	9
3.4 Ervaren knelpunten.....	11
4. Standpunt en rol provincie	13
4.1 Provinciale visie.....	13
4.2 Aanbevelingen.....	14
4.3 Vervolg	16
5. Bronvermelding	18
5.1 Geciteerde literatuur.....	18
5.2 Overzicht van bijlages en bouwstenen	18

1. Samenvatting

Aanleiding

Na signalen uit de samenleving over de groeiende problematiek rond arbeidsmigranten zijn op 26 maart 2018 Statenvragen gesteld. De daarop ingediende motie 'Bestuursopdracht arbeidsmigratie' is op 20 april 2018 breed aangenomen en kent als opdracht:

- Maak inzichtelijk welke knelpunten er zijn;
- Beschrijf welke rol de provincie dient te spelen;
- Presenteer voor de begrotingsbehandeling 2019 voorstellen over de rol van de provincie.

Vraagstukken rondom arbeidsmigranten zijn complex en er zijn veel partijen bij betrokken. Daarom is het thema vanuit meerdere invalshoeken in kaart gebracht. Vijf partijen hebben bijgedragen door hun kennis en ervaringen te delen: onderzoeks- en adviesbureau Het PON, Brabantse gemeenten, werkgeversorganisatie VNO-NCW Brabant Zeeland, land- en tuinbouworganisatie ZLTO en BrabantAdvies. Ook is recente literatuur geraadpleegd en zijn uitzendbureaus, bedrijven(terreinen), huisvesters, belangenorganisaties en experts geïnterviewd.

De arbeidsmigrant in Noord-Brabant

In deze nota is een arbeidsmigrant gedefinieerd als een buitenlandse EU-burger die zich in Noord-Brabant vestigt om werk voor laagopgeleiden te verrichten. Expats (kenniswerkers), grenswerkers en statushouders vallen vanwege hun afwijkende karakteristieken en beleidsmatige benadering in deze nota niet onder de term arbeidsmigrant.

Vaak zijn arbeidsmigranten afkomstig uit Midden- of Oost-Europa, meestal wonen ze tijdelijk in Nederland. De meesten zijn jonger dan dertig jaar, fysiek sterk en zeer gemotiveerd om te werken. In Brabant werken de meeste arbeidsmigranten bij logistieke, agrarische of voedselverwerkende bedrijven. Deze werkgevers behoren tot sectoren waar provincie en gemeenten economisch beleid op voeren onder meer door grootschalige bedrijventerreinen te ontwikkelen en bedrijven aan te trekken. Arbeidsmigranten zijn nodig omdat het personeelsaanbod in Nederland structureel ontoereikend is. Vaak doen ze uitvoerend en fysiek zwaar werk, maken ze veel uren en werken ze op flexibele basis. Arbeidsmigranten die hier kort verblijven wonen vaak in gedeelde woningen in woonwijken, op grootschalige logiesvoorzieningen, campings en recreatieparken of op een unit op het terrein van een agrarisch bedrijf.

Instanties signaleren regelmatig misstanden, zoals foutieve registratie, onvoldoende (brand)veiligheid, slechte leefomstandigheden, strijdigheid met het bestemmingsplan, contractfraude, onderbetaling en intimidatie. Arbeidsmigranten hebben door taalproblemen vaak moeite met het opbouwen van een sociaal leven en het vinden van een baan op hun eigen opleidingsniveau.

Onderzoeken geven een tweezijdig beeld van de houding van inwoners van Brabant ten opzichte van arbeidsmigranten. Aan de ene kant zien zij het belang van migratie voor de Nederlandse economie. Aan de andere kant maken ze zich zorgen over banen die zouden worden ingenomen, culturele verschillen en overlast in de woonomgeving.

Ervaren knelpunten

Met alle bijdragen uit het veld is een overzicht gemaakt van de knelpunten die in Brabant worden ervaren door overheden, bedrijven, inwoners en arbeidsmigranten zelf. De belangrijkste vijf zijn:

1. Het dringende tekort aan goede huisvesting die aansluit op de behoefte en verblijfsduur van arbeidsmigranten. Woonvoorzieningen zijn niet altijd aantrekkelijk of humaan.
2. Op gemeentelijk en regionaal niveau ontbreekt het aan visie, beleid en uniforme regels rond huisvesting. Gemeenten komen alleen incidenteel in actie.
3. Betrokken partijen houden zich met losse aspecten van arbeidsmigratie bezig. Integratie, huisvesting, economische baten en sociaal-maatschappelijke gevolgen worden niet in samenhang overwogen.
4. Bedrijven die werken met arbeidsmigranten ervaren onvoldoende of geen mogelijkheden om personeel te werven uit de Nederlandse arbeidsmarkt.
5. Een groot deel van de arbeidsmigranten verkeert in een afhankelijkheidspositie ten opzichte van werkgever/uitzendbureau omdat inkomen, huisvesting, vervoer, zorgverzekering en andere zaken via hen geregeld worden.

Standpunt en rol provincie

In Brabant wonen en werken naar schatting momenteel meer dan 100.000 arbeidsmigranten. Om de economie draaiende te houden heeft Brabant deze arbeidsmigranten nodig. Ze verdienen een structurele plek in gemeentelijk en provinciaal beleid.

De verantwoordelijkheid voor huisvesting van arbeidsmigranten ligt primair bij gemeenten en werkgevers. De provincie heeft vooral een stimulerende en aanjagende rol en zorgt voor goede randvoorwaarden. Dat doet de provincie door met gemeenten en regio's in gesprek te gaan over afstemming en verbetering van beleid en door waar mogelijk (planologisch) ruimte te bieden. Ook kan de provincie gemeenten ondersteunen bij capaciteits- of kennisgebrek. Om tot voldoende huisvesting te komen, is het nodig in regionaal verband afspraken te maken. Kleinschalige oplossingen volstaan niet alleen. Zeker voor arbeidsmigranten die hier kort verblijven is het gewenst dicht bij bedrijven(terreinen) huisvesting te realiseren. Het is belangrijk om al bij het aantrekken van nieuwe bedrijven, structureel afspraken te maken met de werkgevers over huisvesting en over het aantrekken van potentiële binnenlandse werknemers. Huisvesting voor arbeidsmigranten moet voldoen aan minimale kwaliteitseisen, ook het toezicht daarop moet goed geregeld zijn. De provincie stelt voor om als basis de richtlijn van de Stichting Normering Flexwonen (SNF) of vergelijkbare keurmerken te hanteren.

Aanbevelingen en vervolg

Vanuit verschillende stakeholders in het veld zijn in totaal 21 aanbevelingen gedaan. De provincie neemt een aantal aanbevelingen mee in haar voorstellen ter beantwoording van de motie Arbeidsmigratie van 20 april 2018. Enkele andere aanbevelingen worden als aandachtspunt meegenomen in de huidige taken en werkzaamheden van de provincie. De overige aanbevelingen zullen nader worden onderzocht op haalbaarheid en toegevoegde waarde. De provincie zal waar nodig en mogelijk onderwerpen uit de aanbevelingen laten agenderen op de landelijke overlegtafel arbeidsmigratie.

2. Inleiding

2.1 Bestuursopdracht

Na signalen uit de samenleving over de groeiende problematiek rond arbeidsmigranten hebben leden van de Provinciale Staten Noord-Brabant op 26 maart 2018 Statenvragen gesteld. Daaropvolgend is op 20 april de motie 'Bestuursopdracht arbeidsmigratie' breed aangenomen. De motie M61^a kent een driedelige opdracht:

- Maak in samenwerking met de Brabantse gemeenten, Het PON en BrabantAdvies inzichtelijk welke knelpunten er zijn als het gaat om het brede maatschappelijke vraagstuk arbeidsmigratie;
- Beschrijf welke rol de provincie dient te spelen in dit vraagstuk;
- Presenteer voor de behandeling van de begroting voor 2019 voorstellen over de rol van de provincie als het gaat om de maatschappelijke opgave arbeidsmigratie.

2.2 Aanpak en bouwstenen

De arbeidsmigrantenkwestie kent veel facetten die meestal afzonderlijk benaderd worden. Gemeenten zetten gedreven in op het binnenhalen van bedrijven, waaronder grote distributiecentra. De huisvestingsvraag van arbeidsmigranten die in deze centra werken, wordt vaak met minder enthousiasme geagendeerd. Burgers uiten hun onvrede over de gevolgen van arbeidsmigratie, maar kunnen de economische baten ervan uit het oog verliezen. BrabantKennis bepleit daarom een eerlijk verhaal dat de voordelen, nadelen en de complexiteit van de kwestie vertelt¹. In lijn met deze analyse zet de provincie in op een integrale benadering van het vraagstuk: economische baten kunnen niet worden losgezien van huisvestingsproblematiek, groeiende bedrijvigheid in de regio niet van afbrokkelend sociaal draagvlak.

Het maatschappelijke vraagstuk rondom arbeidsmigranten is complex en er zijn veel partijen bij betrokken. Daarom heeft de provincie het thema vanuit meerdere invalshoeken benaderd en in kaart gebracht. Vijf partijen hebben vanuit hun verschillende standpunten, netwerk en expertise input aangeleverd. Recente literatuur is geraadpleegd. Uitzendbureaus, bedrijven(terreinen), huisvesters maar ook belangenorganisaties en experts op specifieke deelterreinen zoals UWV zijn geïnterviewd. Ook is een actuele medialijst gemaakt.

De partijen waarmee is samengewerkt in het kader van deze bestuursopdracht zijn kennis- en adviesbureau Het PON, de onafhankelijke adviesraad BrabantAdvies, werkgeversorganisatie VNO-NCW Brabant-Zeeland, land- en tuinbouworganisatie ZLTO en Brabantse gemeenten. Deze partijen hebben onderzoek verricht en de bevindingen aangeleverd in de vorm van een bouwsteen. Alle bouwstenen zijn hieronder kort toegelicht en als bijlage toegevoegd. In dit rapport staat de stand van zaken rond arbeidsmigratie beschreven, worden de bouwstenen samengevat en zijn eenentwintig aanbevelingen opgenomen waarop drie voorstellen volgen.

Bouwsteen 1: Europa, Rijk en provincie

In deze bouwsteen is het thema arbeidsmigratie in een Europese, nationale en provinciale context geplaatst. De oorzaken, ontwikkelingen en gevolgen van het vraagstuk worden beschreven. Ook de rol van de provincie wordt toegelicht: de wettelijke taken en bevoegdheden van de provincie rond het thema én de taken die de provincie op eigen

¹ BrabantKennis, (2018). In Goede Banen: Over de toekomst van arbeidsmigratie in Brabant.

initiatief op zich heeft genomen. Zo is inzichtelijk gemaakt waar ruimte is voor een intensievere of andere rol van de provincie.

Bouwsteen 2: Het PON

Onderzoeks- en adviesbureau Het PON heeft een analyse gemaakt van het vraagstuk arbeidsmigratie en doet aanbevelingen voor een versterkte rol van de provincie. Het PON heeft de stand van zaken, knelpunten, kansen, goede voorbeelden en aanbevelingen in kaart gebracht vanuit verschillende perspectieven van betrokkenen en vanuit meerdere beleidsterreinen. Ook heeft Het PON literatuuronderzoek gedaan en aanvullende interviews gehouden in de vier Brabantse regio's.

Bouwsteen 3: Gemeenten

Verschillende Brabantse gemeenten zijn in eerdere onderzoeken naar arbeidsmigratie betrokken. Daarnaast is er met gemeenten overleg geweest vanuit de provincie, Het PON en BrabantAdvies. Ook de Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG) is geconsulteerd. Na deze consultatie heeft de provincie in juli 2018 een brede uitvraag gedaan onder alle Brabantse gemeenten waarin gevraagd is bestuurlijk en ambtelijk input te leveren. De reacties zijn gebundeld in deze bouwsteen. Een aantal gemeenten heeft aangegeven later te reageren of later aan te haken.

Bouwsteen 4: VNO-NCW Brabant Zeeland

VNO-NCW Brabant Zeeland maakt zich als het regionale netwerk van de werkgeversorganisatie VNO-NCW hard voor de belangen van ondernemers in Brabant en Zeeland. Zij beschrijft haar visie, de ervaren knelpunten en oplossingsrichtingen van werkgevers rondom het thema huisvesting van arbeidsmigranten. Daarin zijn standpunten opgenomen van de belangrijke stakeholders, zoals grote bedrijven, de huisvestings- en uitzendbranche.

Bouwsteen 5: ZLTO

De Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) schetst de visie, oplossingsrichtingen en aanbevelingen rondom het thema arbeidsmigranten. Arbeidsmigranten zijn in de agrarische sector van harte welkom. ZLTO streeft met haar agrarische ondernemers naar aantrekkelijk werk en veilige, goede huisvesting voor arbeidsmigranten in Noord-Brabant.

Bouwsteen 6: BrabantAdvies

BrabantAdvies formuleert een handreiking om in Brabant te komen tot een integrale en lange termijn aanpak van het vraagstuk. BrabantAdvies verenigt vier adviesraden: de Sociaaleconomische Raad Brabant, de Provinciale Raad voor de Leefomgeving, de Provinciale Raad Gezondheid en de Young Professionals Brabant. Vanwege de complexiteit en diversiteit van het arbeidsmigrantenvraagstuk kiest BrabantAdvies voor een integrale aanpak. Het netwerk en de expertise van de vier adviesraden is geraadpleegd.

2.3 Wie is de arbeidsmigrant?

De term arbeidsmigrant is met regelmaat te vinden in (regionale) krantenkoppen. Al snel wordt de associatie gemaakt met een Poolse stukadoor of Roemeense schilder. Maar kan een in Nederland werkzame Indiase ingenieur of Chinese ICT-programmeur ook worden aangeduid als een migrant die arbeid verricht in Nederland? En hoe zit het met grenswerkers uit België of werkzame statushouders uit Syrië?

In de context van deze bestuursopdracht is het belangrijk de term arbeidsmigrant af te bakenen. In deze rapportage is een arbeidsmigrant een buitenlandse EU-burger die zich in Noord-Brabant vestigt om werk voor laagopgeleiden te verrichten. De migrant is afkomstig uit Midden- of Oost-Europa en woont meestal tijdelijk in Nederland. Expats (kenniswerkers), grenswerkers en statushouders vallen vanwege hun afwijkende karakteristieken en beleidsmatige benadering hier niet onder. Grenswerkers hebben vaak geen huisvestingsbehoefte omdat ze over de grens wonen. Voor statushouders geldt specifieke wetgeving en zij zijn hier niet per definitie op basis van arbeidsmotieven. Kenniswerkers zijn hoger opgeleid en komen geregeld ook van buiten de Europese Unie.

De meeste arbeidsmigranten zijn jonger dan dertig jaar, fysiek sterk en zeer gemotiveerd om te werken. Vaak zijn arbeidsmigranten (over)gekwalficeerd voor het werk dat ze doen. Wat betreft de verblijfsduur van arbeidsmigranten worden drie varianten gehanteerd:

- kort verblijf of *short stay* (3-6 maanden),
- middellang verblijf of *mid stay* (6 maanden tot 3 jaar)
- lang verblijf of *long stay* (langer dan 3 jaar)

Arbeidsmigranten met korte verblijfsduur komen vooral naar de regio om geld te verdienen. Integratie of permanente huisvesting zijn minder aan de orde. Deze migranten wonen daardoor voornamelijk op grootschalige verblijfsvoorzieningen aan de randen van kernen en/of bedrijventerreinen. Dit geldt met name voor arbeidsmigranten die niet in de agrarische sector werken. Migranten met langere verblijfsduur zijn vaker terug te vinden in kernen en woonwijken. Deze groep kiest voor langer tot permanent verblijf, waarbij integratie en permanente huisvesting vaker aan de orde is.

3. Schets van Brabant

3.1 Aantal Brabantse arbeidsmigranten

Eind 2015 telde Noord-Brabant bijna tachtigduizend arbeidsmigranten. Actuele cijfers zijn niet beschikbaar, maar gelet op de trendmatige ontwikkeling van het aantal arbeidsmigranten in de laatste jaren en de goed draaiende economie is de algemene inschatting dat er momenteel circa honderdduizend arbeidsmigranten in de provincie werken². Bestaande cijfers zijn niet altijd betrouwbaar, onder andere als gevolg van gebrekkige registratie en registratiesystemen die niet op elkaar aansluiten. Meer informatie over herkomst en spreiding van de groep is te vinden in de bouwsteen van Het PON.

3.2 De arbeidsmigrant in Noord-Brabant

De arbeidsmigrant belicht vanuit verschillende perspectieven:

Economie

Arbeidsmigranten zijn van groot belang voor de Brabantse economie. Zonder hen zouden grote delen van de economie vastlopen. Provincie en gemeenten voeren economisch beleid onder andere op het gebied van logistiek en agrofood. Daarvoor zijn en worden (grootschalige) terreinen ontwikkeld en bedrijven aangetrokken. Veel bedrijven in de agrarische sector, logistiek, voedingsmiddelentechnologie en andere industrie kunnen zonder arbeidsmigranten niet of niet optimaal draaien. Dat komt mede omdat er onvoldoende structureel personeel te vinden is in de eigen regio.

Arbeidsmarkt

Arbeidsmigranten doen meestal uitvoerend werk aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Ze maken veel uren, werken vaak over en ervaren het werk als fysiek zwaar. Veel migranten zijn afhankelijk van een flexibele arbeidsrelatie en een deel werkt onder hun opleidingsniveau. Arbeidsmigranten hebben (meer) arbeidspotentie en interesse voor andere beroepen in kraptesectoren. Door taalproblemen is het moeilijk in andere sectoren aan de slag te komen.

Huisvesting en wonen

Arbeidsmigranten die kort in Brabant werken, wonen meestal:

- in gedeelde kamers in reguliere woningen;
- op grootschalige logiesvoorzieningen zoals voormalige hotels/kloosters/instellingen/kantoren;
- op campings en recreatieparken;
- of op een unit op het terrein van een agrarisch bedrijf.

Het gaat om permanente en tijdelijke voorzieningen voor tijdelijke bewoning. De arbeidsmigrant zelf woont er kort, maar de voorziening wordt structureel gebruikt door steeds wisselende groepen arbeidsmigranten. Voor grootschalige logiesvoorzieningen wordt nu gekeken naar mogelijkheden in overgangszones tussen woonwijken en bedrijventerreinen, alsmede op bedrijventerreinen zelf. Arbeidsmigranten die lang(er) in Brabant verblijven of zich

² Volgens onderzoek van Decisio (2017) telde Noord-Brabant eind 2015 79.222 arbeidsmigranten. Gelet op de ontwikkeling van de groei van het aantal arbeidsmigranten in de jaren voorafgaand aan 2015 verwachten we dat er medio 2018 ongeveer 100.000 arbeidsmigranten in Brabant zijn. Exacte cijfers van medio 2018 zijn niet beschikbaar. Daarnaast hoeven arbeidsmigranten die slechts kort in Nederland werken zich niet te registreren. Meer informatie over herkomst en spreiding van de groep is te vinden in de bouwsteen van Het PON.

hier permanent vestigen, vinden huisvesting via de sociale huursector of kopen een huis in een woonwijk.

Omwonenden van locaties met grote groepen arbeidsmigranten ervaren overlast. Zij hebben behoefte aan een betere relatie met en heldere communicatie vanuit gemeenten. Werkgevers, overheden, uitzendorganisaties, commerciële huisvesters en (in mindere mate) woningbouwcorporaties zijn de stakeholders voor arbeidsmigrantenhuisvesting.

Handhaving en ondermijning

Arbeidsmigranten komen misstanden tegen op het gebied van huisvesting. Afgelopen jaren hebben interventieteams in enkele regio's succesvol een integrale handhavingsaanpak uitgevoerd. Overtredingen zijn geconstateerd op het gebied van registratie, (brand)veiligheid, leefomstandigheden, bestemmingsplan, Arbowet, loondiscriminatie, contractfraude, onderbetaling en intimidatie.

Integratie

De meeste arbeidsmigranten beheersen het Nederlands onvoldoende. Daardoor hebben ze moeite met het opbouwen van een sociaal leven, contact leggen op de school van hun kinderen en het verwerven van een baan op eigen niveau. Vaak is lokale informatie alleen in het Nederlands, waardoor het lastig is goed geïnformeerd te zijn. Toch geven veel arbeidsmigranten aan dat ze tevreden zijn over de hulp die ze krijgen bij het vinden van huisvesting van voornamelijk gemeenten, werkgevers en uitzendbureaus. In enkele gemeenten zijn initiatieven die hen ondersteunen op arbeid en wonen en participatie.

Beeldvorming

Arbeidsmigratie komt regelmatig negatief in het nieuws. Berichten gaan vaak over de aanwezigheid van (grote groepen) arbeidsmigranten in de leefomgeving van Brabanders en over overlast. Ook uitzendbureaus en andere werkgevers geven aan last te hebben van negatieve beeldvorming, met name als het gaat om hun aandeel in de huisvesting van arbeidsmigranten. Onderzoeken geven een tweezijdig beeld van de houding van burgers ten aanzien van arbeidsmigratie. Ze zien het positieve belang van migratie voor de Nederlandse economie, maar maken zich zorgen over banen die door arbeidsmigranten worden ingenomen, culturele verschillen en overlast in de woonomgeving.

Het PON heeft onderzoek gedaan naar de beeldvorming naar Poolse arbeidsmigranten in Eindhoven³. De Brabanders zien hen als harde werkers die vooral laaggeschoold werk doen en vooral vrienden en kennissen hebben met dezelfde buitenlandse achtergrond. Ze zorgen ervoor dat sommige sectoren economisch overleven en leveren een belangrijke bijdrage aan de economie. Iets meer dan de helft van de Brabanders heeft het idee dat arbeidsmigranten uitgebuit worden door uitzendbureaus en werkgevers.

Tekstblok 1: Beeldvorming in Brabant

3.3 Voorbeelden van regionale samenwerking

³ Van der Haar, M., Vermeulen, P., Du Long, K., Van Dalen, B., Luijten, J., Szytniewski, B., . . . Vinckx, K. (2018). Van zorg naar sturing: Het arbeidsmigrantenvraagstuk in de Metropoolregio Eindhoven.

Regio West-Brabant en de Metropoolregio Eindhoven ondertekenden in 2012 de Nationale Verklaring Huisvesting Arbeidsmigranten. Hiermee wilde het Ministerie van Binnenlandse Zaken concrete afspraken maken rond tijdelijke huisvesting van EU-arbeidsmigranten. In deze twee regio's zijn regionale convenanten tussen gemeenten gesloten met concrete afspraken over aantallen en de kwaliteit van huisvestingsplaatsen. Dit leverde een verbeterde samenwerking op tussen gemeenten, huisvesters en werkgevers. Mede door verschuiving van portefeuilles is het vaak een zoektocht om het thema arbeidsmigratie te agenderen en te adresseren. Dit beïnvloedt de intergemeentelijke samenwerking. Op verschillende plekken werken gemeenten regionaal samen als het gaat om huisvesting, handhaving of een integrale aanpak. Niet alleen wonen en werken maar ook participatie wordt in deze aanpak meegenomen.

3.4 Ervaren knelpunten

Met input van alle partijen uit het werkveld is een overzicht gemaakt van ervaren knelpunten op het gebied van arbeidsmigratie. In de tabel wordt aangegeven welke partij het knelpunt heeft aangedragen.

Knelpunten	Het PON	Gemeenten	VNO NCW	ZLTO	BrabantAdvies
Er is een dringend kwantitatief tekort aan kwalitatief goede huisvesting, die aansluit op de behoefte van arbeidsmigranten. Woonvoorzieningen zijn niet altijd aantrekkelijk en humaan.					
Op gemeentelijk en regionaal niveau ontbreekt het aan visie, beleid en uniforme regels rond huisvesting. Gemeenten komen alleen incidenteel op basis van signalen in actie.					
Het probleem wordt niet integraal aangevlogen. Integratie, huisvesting, economische baten en sociaal-maatschappelijke gevolgen worden niet in samenhang overwogen.					
Bedrijven die werken met arbeidsmigranten ervaren onvoldoende/geen mogelijkheden om Nederlands personeel te werven.					
Een significant deel van de arbeidsmigranten verkeert in een afhankelijkheidspositie van hun werkgever/uitzendbureau. Inkomen, huisvesting, vervoer, zorgverzekering en andere zaken worden door hun werkgever/uitzendbureau geregeld. Het ontzorgt arbeidsmigranten, maar werkt ook afhankelijkheid en uitbuiting in de hand.					
Gemeenten ervaren weerstand vanuit de woonomgeving van arbeidsmigranten, voortvloeiend uit (zorgen voor) overlast en de gevolgen voor leefbaarheid. Dit leidt tot het NIMBY-effect (<i>not in my backyard</i>).					
Gemeenten en regio's hebben onvoldoende inzicht in aantallen, diversiteit, verblijfsduur, verblijfplaatsen en participatiegraad van kort en middellang verblijvende arbeidsmigranten. Gegevens zijn vaak gebaseerd op (verouderde) schattingen.					
Weinig arbeidsmigranten registreren zich in de gemeentelijke Basisregistratie Persoonsgegevens (BRP). Gemeenten zijn wettelijk verplicht mensen te registreren in de BRP, zelfs als zij wonen op plekken waar het bestemmingsplan bewoning verbiedt. Als gemeenten na inschrijving het bestemmingsplan handhaven, schept dit verwarring voor arbeidsmigranten.					
Gemeenten ondervinden een capaciteitstekort als het gaat om handhaving van huisvestings- en werkomstandigheidsnormen					
Het ontbreekt aan een Brabantse langetermijnvisie (5-10 jaar) over de toekomst van arbeidsmigranten in relatie tot ontwikkelingen op de arbeidsmarkt zoals vergrijzing, robotisering, digitalisering, globalisering, onderwijs en veranderingen binnen het sociale stelsel. Hierdoor kunnen overheden niet tijdig inspelen op ontwikkelingen en blijft het lastig de randvoorwaarden te scheppen die bedrijven nodig hebben.					

Knelpunten	Het PON	Gemeenten	VNO NCW	ZITO	BrabantAdvies
Een deel van de arbeidsmigranten verricht werk onder zijn opleidingsniveau en is onvoldoende bekend met doorgroeimogelijkheden. Dit leidt tot een onbenut arbeidspotentieel.					
Met ondernemers wordt nauwelijks de dialoog gezocht over wat zij nodig achten en waar hun behoefte ligt.					
Het vraagstuk is niet alleen een Brabants probleem maar een mondiale realiteit. Plaats het vraagstuk daarom in een breder, grensoverschrijdend perspectief.					
De beschikbaarheid van huisvestingslocaties blijft een groot en urgent knelpunt voor agrarische werkgevers. Zij willen graag op eigen terrein langdurige, niet-permanente huisvesting regelen voor seizoensarbeidsmigranten.					
Arbeidsmigranten en andere inwoners leiden vaak parallelle levens, wat tot segregatie leidt.					
Arbeidsmigranten met een flexibel en/of tijdelijk contract hebben een precare positie op de arbeidsmarkt. Ze verrichten zwaar werk, bevinden zich aan de onderkant van de arbeidsmarkt, zijn afhankelijk van een flexibele arbeidsrelatie, werken vele uren per week en komen veelal niet verder dan tijdelijke (oproep)contracten.					
De kwetsbare positie van de arbeidsmigrant heeft invloed op sociale veerkracht.					
Arbeidsmigranten hebben een slecht imago en komen veel in negatieve zin voor in de media.					
Gemeenten ervaren beperkingen door de Verordening ruimte en door bestemmingsplannen. Het is belangrijk dat de provincie permanente huisvesting van arbeidsmigranten in het buitengebied toestaat.					
Gemeenten ervaren onduidelijkheid in de taak- en rolverdeling van betrokken partijen.					
Tijdelijk inzetten van arbeidsmigranten is geen duurzame oplossing voor de internationalisering van de arbeidsmarkt.					
Gemeenten hebben onvoldoende geschikte locaties voorhanden.					
Er is een gebrek aan samenwerking met (agrarische) werkgevers om samen huisvestingslocaties te realiseren.					

4. Standpunt en rol provincie

In bouwsteen 1 staat de landelijke en Europese context van het thema beschreven. Deze wordt gevolgd door de wettelijke taakstelling, de bevoegdheden en de taken die de provincie vanuit eigen initiatief al op zich heeft genomen. Hieronder volgen de visie van de provincie, de aanbevelingen uit het veld en een vooruitblik op het vervolg.

4.1 Provinciale visie

Noodzaak economie

In Noord-Brabant werken meer dan honderdduizend arbeidsmigranten. De vraag naar arbeidskrachten is groot en structureel. Arbeidsmigranten leveren een cruciale bijdrage aan de Brabantse economie. Zonder hen zouden bedrijven hun productie moeten beperken of zelfs volledig stopzetten. Verdringingseffecten op de arbeidsmarkt zijn beperkt. De vraag naar arbeidskrachten is zo groot dat er volop ruimte is voor het aannemen van (nog meer) Brabanders, als zij onder dezelfde arbeidsvoorwaarden willen en kunnen werken.

Structurele tijdelijkheid

Arbeidsmigranten komen en gaan, maar de groep is blijvend. Er is dus sprake van een structurele tijdelijkheid. Bovendien kiezen steeds meer arbeidsmigranten voor permanent verblijf. Zij vestigen zich definitief en zetten hun leven hier voort. Omdat arbeidsmigranten structureel onmisbaar zijn voor de Brabantse economie en samenleving, verdienen ze een structurele plek in het gemeentelijke en provinciale beleid. Dit vraagt om een integrale aanpak.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Provincie, werkgevers, gemeenten en uitzendbureaus hebben allemaal profijt van arbeidsmigranten. Huisvesting is daarmee een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Primair ligt de verantwoordelijkheid bij gemeenten en werkgevers. De provincie heeft vooral een stimulerende en aanjagende rol in het realiseren van voldoende, adequate huisvesting. In overleg met gemeenten en regio's kan de provincie zorgen voor betere randvoorwaarden. Denk daarbij aan afstemming en verbetering van beleid en aan regelgeving die (planologisch) meer ruimte biedt.

Samenwerking en afspraken

Om tot voldoende huisvesting te komen is het nodig (regionale) afspraken te maken. De provincie zorgt voor structurele agendering van dit thema aan overlegtafels met gemeenten, huisvesters, werkgevers en uitzendbureaus. De provincie gaat met relevante partijen in gesprek over de gewenste minimale kwaliteit van woningen met als basis de richtlijn van de Stichting Normering Flexwonen (SNF). Organisaties die huisvesting voor arbeidsmigranten aanbieden kunnen een SNF-certificaat behalen. Dit certificaat garandeert kwaliteit van huisvesting en effectieve controle.

Maatwerkoplossingen

Kleinschalige oplossingen volstaan niet meer, er moet grootschaliger gedacht worden. Samen met gemeenten gaat de provincie op zoek naar locaties en maatwerkoplossingen. Omdat grootschalige huisvesting in wijken en dorpen weerstand oproept, komen gebieden tussen woonwijken en bedrijven-terreinen in beeld. Vooral voor kortverblijf-arbeidsmigranten is huisvesting dichtbij bedrijventerreinen gewenst. Als nieuwe bedrijven zich in Brabant vestigen worden afspraken gemaakt over arbeidsmigranten, binnenlandse potentiële werknemers en huisvesting. De provincie faciliteert een regionaal netwerk waarin kennis en goede voorbeelden worden gedeeld en expertise wordt ingebracht.

4.2 Aanbevelingen

Verschillende partijen uit het werkveld hebben diverse aanbevelingen gedaan voor de provinciale rol. Alle aanbevelingen zijn verzameld en hieronder cumulatief weergegeven⁴.

1. Eén themadrager

Arbeidsmigratie wordt ondergebracht bij één gedeputeerde, met daaraan gekoppeld één ambtelijk uitvoeringsprogramma. Als bestuurlijk themadrager coördineert en stuurt de gedeputeerde op een integrale aanpak. Arbeidsmigratie krijgt zo een permanente plek in de provinciale structuur.

2. Taskforce

De provincie formeert de 'Taskforce Arbeidsmigranten'. Daarin zijn provincie, gemeenten, werkgevers- en werknemersorganisaties en andere belanghebbenden vertegenwoordigd. De taskforce heeft als taak oplossingen aan te reiken en te bevorderen. De taskforce draagt bij aan het opheffen van knelpunten bij het huisvesten van arbeidsmigranten. Ook kan de taskforce prestatieafspraken maken voor het realiseren van huisvesting. Dat kan het gaan om bestaande gebouwen die versneld en flexibel beschikbaar worden gemaakt of nieuw te realiseren huisvesting. De taskforce staat onder leiding van Gedeputeerde Staten.

3. Beleid en regelgeving

Provincie en gemeenten kijken naar afstemming en verruiming van beleid en regelgeving om huisvesting van tijdelijke groepen verbreed mogelijk te maken.

4. Overlegtafels

Arbeidsmigratie dient een stevige en structurele plek te krijgen aan de regionale overlegtafels. De provincie stimuleert regionale samenwerking en zet druk op gemeenten en andere partijen die achterblijven.

5. Overleg gemeenten

⁴ De aanbevelingen zijn opgehaald uit de input van alle partners, waarbij geldt dat niet iedere suggestie per definitie door elke partij onderschreven wordt.

De provincie gaat proactief in overleg met gemeenten om weerstand en belemmeringen weg te nemen en een impuls te geven aan de huisvesting van arbeidsmigranten. Als huisvestingsvraagstukken provinciale en gemeentelijke kaders raken, stelt de provincie zich coöperatief op, bijvoorbeeld door ruimte te bieden aan initiatieven en kansrijke locaties en door mee te werken aan maatwerkoplossingen.

6. Experimenten

De provincie biedt ruimte aan experimenten om te komen tot innovatieve (tijdelijke) woon-concepten. Met mede als doel goede voorbeelden te delen met gemeenten.

7. Verbinding

De provincie zet zich in als 'actieve makelaar' om de contacten en de dialoog tussen relevante goede marktpartijen (huisvesters, uitzendbureaus, werkgevers) en gemeenten te verbeteren.

8. Convenanten

Bij zicht op vestiging van een bedrijf in Noord-Brabant, stimuleert de provincie de gemeenten om voorwaarden te stellen in het afspraken- en begeleidingsproces. Via (regionale) afspraken in het kader van gemeentelijk uitgiftebeleid kunnen concrete huisvestingsafspraken op maat gemaakt worden. Ook kunnen er arbeidsconvenanten worden afgesloten met inspanningsverplichtingen over toeleiding en plaatsing van Brabanders op de vacatures.

9. Kennisdeling en ondersteuning

Gemeenten geven aan behoefte te hebben aan advies, expertise, menskracht en ondersteuning. De provincie faciliteert een netwerk waarin kennis onderling gedeeld kan worden en externe expertise kan worden ingeschakeld.

10. Samenwerking

Provincie versterkt de samenwerking met andere provincies om van elkaar te leren, goede voorbeelden te delen en eventueel gezamenlijke trajecten te initiëren.

11. Normering

Provincie zet zich in voor kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten. Veilige, schone, duurzame huisvesting en effectief toezicht verkleinen de kans op overlast en arbeidsuitbuiting aanzienlijk. In samenspraak met regionale overlegpartners worden minimale kwaliteitseisen aan de huisvesting gesteld. De richtlijn van de Stichting Normering Flexwonen (SNF) of vergelijkbaar keurmerk vormt daarbij de basis. Met een certificaat van dit keurmerk wordt kwaliteit van huisvesting en effectieve controle gegarandeerd. De provincie vraagt van gemeenten en marktpartijen dit keurmerk te omarmen.

12. Afstemming BRP en bestemmingsplannen

De provincie lobbyt bij het Rijk om de wetgeving van BRP meer te koppelen aan bestemmingsplannen. Nu kunnen arbeidsmigranten via het BRP ingeschreven worden op plekken die volgens het bestemmingsplan niet voor wonen bestemd zijn.

13. Taallessen

De provincie stimuleert taalvaardigheid door (co)financiering van taallessen via Cubiss, de Brabantse organisatie die volwasseneducatie biedt met taalhuizen, bibliotheken en andere partners. Actief inzetten op de taalvaardigheid van arbeidsmigranten vergroot hun maatschappelijke en economische kansen en verkleint het risico op een lagere maatschappelijke deelname.

14. Toeleiding van meer werkzoekende Brabanders

De werkloosheid in Noord-Brabant is laag. Toch zijn er mogelijk nog Brabanders te vinden onder werkzoekenden zoals mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en

statushouders. De provincie investeert in werkgeversprojecten die gericht zijn op extra toeleiding en plaatsing van deze Brabanders.

15. Leegstand

Het thema huisvesting arbeidsmigranten wordt gekoppeld aan het thema leegstand. In de zoektocht naar geschikte locaties wordt gekeken naar mogelijkheden in leegstaand of -komend vastgoed zoals vrijkomende agrarische bedrijven (VAB's) mits die niet leiden tot belemmeringen in de bedrijfsvoering voor omliggende bedrijven.

16. Aanpassing culturele voorzieningen

Cultuur- en sportdeelname voor arbeidsmigranten toegankelijker maken via het cultuurfonds Brabant C en de subsidieregeling Sport.

17. Stimulering van werk naar werk

De provincie stimuleert doorstroom op de arbeidsmarkt en preventie van werkloosheid. Het UWV heeft een pilot gedaan onder arbeidsmigranten. Om het positieve effect van deze pilot vast te houden is extra menskracht nodig voor het voeren van meer bemiddelingsgesprekken en voor het tolken. Daarmee kunnen arbeidsmigranten waarvan de werkzaamheden hier zijn beëindigd, sneller doorgeplaatst worden naar een andere passende baan. Ook kan de provincie laagdrempelige taallessen als 'Nederlands op de werkvloer' co-financieren, aanvullend op de inspanning van ministeries en werkgevers.

18. Toeleiding van meer grensarbeiders

Om het gat tussen arbeidsvraag en -aanbod te verkleinen, bevordert de provincie de inzet van grensarbeiders uit België en Duitsland. Grensarbeiders hebben geen behoefte aan huisvesting. De werkloosheid in grensstreken is vaak wat hoger dan in het binnenland. De provincie investeert in meer uitvoeringscapaciteit bij EURES (European Employment Services) voor extra arbeidsbemiddeling tussen werkzoekenden voorbij de Duits/Vlaamse grens en Brabantse werkgevers.

19. Digitalisering en robotisering

Digitalisering en robotisering is in Noord-Brabant in volle gang. Een Brabants fonds kan extra bedrijven stimuleren die versneld willen investeren in robotisering.

20. Regionale informatie- en adviespunten

De provincie faciliteert regionale informatie- en adviespunten waar arbeidsmigranten onafhankelijke informatie kunnen krijgen en misstanden of problemen kunnen melden. Arbeidsmigranten kunnen er juridische en administratieve informatie krijgen en terecht met vragen over zorg en welzijn. Initiatieven rond ontmoeting met Brabanders en het leren van de Nederlandse taal kunnen er een plek krijgen. Arbeidsmigranten die zich inschrijven bij een gemeente kunnen er geïnformeerd worden over rechten en plichten in Nederland, maar ook over voorzieningen, verenigingen en activiteiten in de gemeente.

21. Communicatiestrategie

Ter bevordering van heldere en transparante communicatie ontwikkelt de provincie een handreiking communicatiestrategie voor partijen richting bewoners. Hierbij zijn vertrouwen van alle betrokken actoren en brede burgerbetrokkenheid sleutelwoorden.

4.3 Vervolg

Uit het werkveld zijn eenentwintig aanbevelingen aangereikt waarmee de provincie aan de slag zou kunnen gaan rond het thema arbeidsmigratie. De aanbevelingen voor de provinciale rol 1 t/m 9 worden meegenomen in de voorstellen ter beantwoording van de motie Arbeidsmigratie. Aanbevelingen 10 t/m 12 worden als aandachtspunten meegenomen in de

reguliere taken en werkzaamheden van de provincie. De overige aanbevelingen 13 t/m 21 vergen meer tijd voor nader onderzoek en afstemming door de provincie en partners. Er is voor deze aanbevelingen (meer) toetsing op haalbaarheid en toegevoegde waarde nodig alsmede een uitgebreide kosten - baten analyse.

Vanaf eind september 2018 vindt de landelijke overlegtafel arbeidsmigranten plaats waaraan o.a. Rijk en provincies deelnemen. Provincie Noord-Brabant zal waar nodig en mogelijk onderwerpen uit de aanbevelingen laten agenderen.

5. Bronvermelding

5.1 Geciteerde literatuur

BrabantKennis. (2018). In Goede Banen: [Over de toekomst van arbeidsmigratie in Brabant](#)

Decisio (2017) *Economische analyse internationale werknemers, studenten en zelfstandigen in Nederland*. Regiorapportage Zuid-Nederland, Amsterdam

Van der Haar, M., Vermeulen, P., Du Long, K., Van Dalen, B., Luijten, J., Szytniewski, B., . . .

Vinckx, K. (2018). *Van zorg naar sturing: Het arbeidsmigrantenvraagstuk in de Metropoolregio Eindhoven*. Opgehaald van:

https://hetpon.nl/content/uploads/2017/09/HetPON71735_Van_zorg_naar_sturing.pdf

5.2 Overzicht van bijlages en bouwstenen

- Bijlage 1: Motie 61^a
 - o Motie M61a: bestuursopdracht Arbeidsmigratie, ingediend op 20 april 2018 door de fracties van PvdA, VVD, SP, D66, GroenLinks, CDA, PvdD, 50PLUS, ChristenUnie-SGP en Lokaal Brabant bij de behandeling van de Perspectiefnota 2018 – Brabant op Koers. De motie is aangenomen in de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 20 april 2018 (de genoemde fracties stemden vóór, de fractie van de PVV stemde tegen de motie).
- Bijlage 2: Medialijst
- Bouwsteen 1: Europa, Rijk en provincie
- Bouwsteen 2: Het PON
- Bouwsteen 3: Gemeenten
- Bouwsteen 4: VNO-NCW Brabant Zeeland
- Bouwsteen 5: ZLTO
- Bouwsteen 6: BrabantAdvies